

Костопіль у роки Другої світової війни. Окупація

1 липня 1941 року фашисти увійшли в Костопіль. Радянські війська відступили, кинувши у метушні зброю, техніку та залишивши без захисту населення. Люди були у розпачі. Частина костопільчан ховалася по хатах, інші ж з хлібом та сіллю на рушниках та з надією на свободу та краще майбутнє зустрічали чужаків. Але вже через 2 тижні ця надія була перекреслена в розумах людей автоматними чергами, що пролунали за стадіоном. Понад 200 костопільчан були розстріляні. Віднині над містом панували страх та тривога.

«Новий порядок», з яким армія Гітлера йшла по Європі, прийшов і в Костопіль. Тепер ця земля разом з мешканцями стала власністю іншої держави. Німці з педантичністю почали облік «свого нового майна». В першу чергу провели перепис населення - майбутньої робочої сили: українців - 19785, поляків - 4629, росіян - 90, чехів - 74, білорусів - 34, німців - 17.

Євреїв до уваги не брали, адже їх доля була визначена ще до початку війни.

Обліковували все. Дороги та мости, землю, сіножаті, ліси, будівлі, худобу та їх господарів, велосипеди та їх власників. Підлягали обліку навіть собаки, адже німецькі солдати потребували мила. В Косто́полі кожен власник собаки отримував персонально наказ міської управи про те, що надійшла черга і на його собаку, за невиконання - кара.

Були обліковані всі підприємства Косто́поля, обладнання з розрахунками про можливе його використання.

Укладалися списки працівників по кожному підприємству та закладу, списки вчителів, медпрацівників, працівників культури, інженерів та технічних спеціалістів, лісників, електриків...

Гебітскомісар Косто́поля Ленерт власноручно викреслював зі списків червоним олівцем євреїв. Такої червоної мітки чекали з острахом, адже це був смертний вирок.

Вийшло розпорядження міської управи про впровадження комендантської години: євреям заборонялося з'являтися на вулицях міста після 20 год., іншим - після 22 год., з 22

це - гетто, обнесли його колючим дротом (на місці універмагу). Вийшов наказ гебітскомісара Косто́поля: укривання та будь-яка їм допомога карається розстрілом. Будинки євреїв та земля, на яких вони розміщені, були оголошені власністю Німецької держави. Їх масово відселяли до гетто, а будинки продавали. Частина будинків була розібрана, адже українець, який купив його, не мав права на німецьку землю. До 1943 р. всі євреї були розстріляні. Це майже 5 тис. чол. Більшість розстрілів проводили в лісі, зліва від стадіону.

Про масштаб злочинів фашистського режиму можна судити з того, що до 1941 року в Рівненській області частка євреїв у структурі населення становила майже 40%, згідно перепису населення 1950 х р. ця частка була вже лише 0,3%. Під час війни загинуло в Україні близько 2,5 млн. військових і 5,5 млн. цивільних осіб. В Рівненській області вбито 258 942 чоловік, вивезено до Німеччини 22 272 особи.

Вражають томи книг зі списками розстріляних м. Рівного, які зберігаються у німецькому відділі Рівненського державного архіву. В них немає ні прізвищ, ні імен, лише номери будинків та квартир та кількість людей у сім'ї, що підлягали розстрілу.

Всього в Косто́полі було знищено біля 18 тис. людей. Серед них костопільчани, жителі деяких навколишніх сіл, військовополонені. Жак фашизму неможливо передати цифрами, бо за ними тисячі знищених людських доль.

(Використано документи німецького розділу Рівненського державного архіву).

Алла НІКІТЧУК,
науковий працівник
Косто́пільського музею.

год. до 4 ранку заборонявся будь-який рух у Косто́полі та в селах. За недотримання - розстріл.

Молодих людей почали забирати на роботу до Німеччини. Така доля спіткала 1222 костопільчан. Хлопці, що б не потрапити до Німеччини, наймалися на службу у допоміжну українську поліцію. Для деяких з них це був єдиний вихід уникнути вивезення.

З працюючими розраховувалися продовольчими картками. Таких, що отримали їх, було в Косто́полі 385 чол. Був створений і трудовий табір, де відбували штрафні роботи порушники нового порядку.

Працювали в місті дві народні школи та українська гімназія, якими керував шкільний відділ гебітскомісаріату. Діти були зобов'язані навчатися у школах. Цей процес контролювався. У випадку, коли дитина пропускала навчання без поважних причин, батьки могли опинитися на штрафних роботах у трудовому таборі.

Для євреїв відвели спеціальне міс-